

DOI: 10.31648/pw.8449

WIESŁAWA LIZIŃSKA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6957-2846>

University of Warmia and Mazury in Olsztyn

ROMAN KISIEL

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3282-1378>

University of Applied Sciences in Elbląg

POZYCJA POLSKI NA ŚCIEŻCE INWESTYCYJNO- -ROZWOJOWEJ NA TLE WYBRANYCH KRAJÓW EUROPY ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ

Poland's position on the investment development path compared to selected countries in Central and Eastern Europe

ABSTRACT: The concept of linking the position of a country in terms of inward and outward direct foreign investments and its economic development is the concept of the investment and development path - IDP (The Investment Development Path). The aim of the paper is an attempt to assess the development situation of the Polish economy against the background of selected economies of Central and Eastern Europe, in accordance with the above-mentioned concept. The analysis covers the years 1995–2020 and uses data from UNCTAD and the World Bank. On the basis of changes in the values of NOIP indicators and GDP per capita, it was found that in the case of Hungary and the Czech Republic, identification of the transition to one of the most significant stages on the investment and development path, which is stage III, is not difficult. However, it is debatable to identify the period in which Poland entered such a stage of development. This is due to, inter alia, from the low level of foreign direct investment.

KEYWORDS: foreign direct investment, investment development path, Poland, Central and Eastern Europe, economic development

Wstęp

Poglądy ekonomistów na temat oddziaływania bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) na wzrost i rozwój gospodarczy nie są jednoznaczne. Wskazuje się, że z jednej strony nie ma bezpośrednich dowodów na znaczenie BIZ dla zmian tempa rozwoju gospodarczego (Gwiazda 1998), a z drugiej są wskazywane szerokie korzyści wynikające z napływu tego rodzaju inwestycji (Mączyńska 1999, 88-89). Koncepcją odnoszącą się do powiązania pozycji kraju w zakresie przyjmowanych i podejmowanych BIZ i jego rozwoju gospodarczego jest koncepcja ścieżki

inwestycyjno-rozwojowej. Koncepcja ścieżki rozwoju inwestycji zagranicznych (*The Investment Development Path*, IDP) została stworzona przez J. H. Dunninga i P. J. Buckleya w 1975 r. i jest poszerzeniem eklektycznej teorii zagranicznych inwestycji bezpośrednich (Buckley | Castro 1998). Najważniejszą dla późniejszych rozważań teorią jest zaproponowana przez Dunninga (1981) koncepcja ścieżki inwestycyjno-rozwojowej. Na podstawie przeprowadzonych badań w latach 1967-1978 na grupie 67 krajów stwierdził on, że występuje związek między rozwojem gospodarczym krajów, mierzonym produktem krajowym brutto *per capita*, a stanem należności z tytułu bezpośrednich inwestycji zagranicznych netto (*net outward investment*, NOI) lub inaczej pozycją inwestycyjną netto (*net outward investment position*, NOIP). Wartość inwestycji netto na jednego mieszkańca jest uzyskiwana poprzez odjęcie od wartości należności z tytułu BIZ wartości zobowiązań z tytułu BIZ na jednego mieszkańca.

Celem badań jest próba oceny sytuacji rozwojowej polskiej gospodarki na tle wybranych gospodarek Europy Środkowo-Wschodniej w związku z przepływami bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Analiza opiera się na identyfikacji etapów rozwoju gospodarczego w interpretacji ścieżki inwestycyjno-rozwojowej na podstawie oceny zmian przepływów kapitału zagranicznego, zmian należności i zobowiązań z tytułu BIZ oraz relacji tych zmiennych w stosunku do PKB *per capita*. Analizą objęto lata 1995-2020. Wykorzystano dane UNCTAD oraz Banku Światowego.

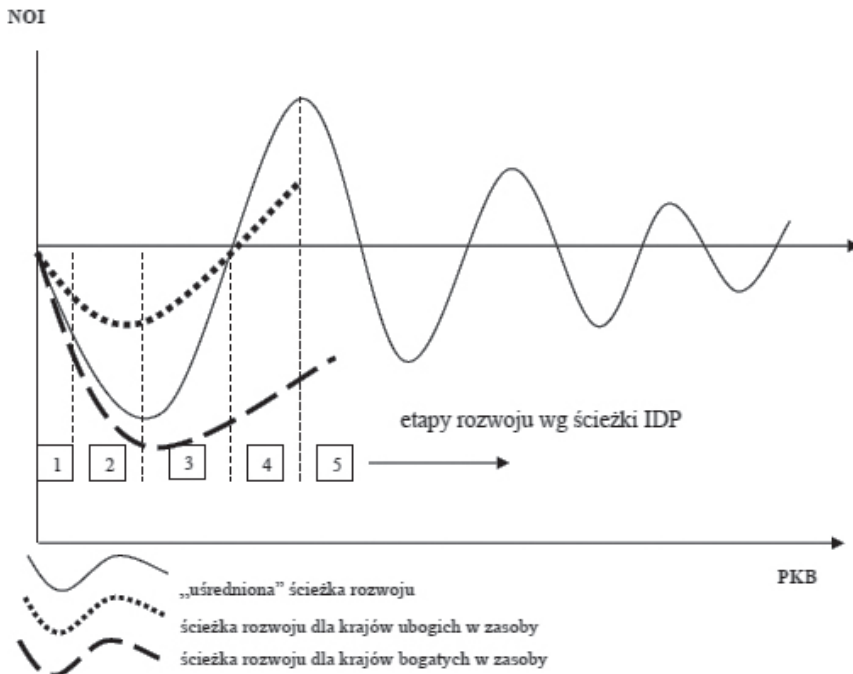
1. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a rozwój społeczno-gospodarczy

Zarówno w literaturze krajowej, jak i zagranicznej nie ma jednoznacznej oceny wpływu inwestycji zagranicznych na kraj goszczący. Przedstawia się jednocześnie ich rolę np. w dziedzinie finansów, technologii, konkurencyjności przedsiębiorstw, powiązań z miejscowymi przedsiębiorstwami i społecznościami, zatrudnienia oraz ekologii (Adler | Stevens 1974; Lin 1995; Bojar 2001; Karaszewski 2004; Kojima 2000; Ozawa 1992; Pakulska | Poniatowska-Jaksch 2004). W dyskusji nad wpływem BIZ na gospodarkę krajów przyjmujących, w szczególności mniej rozwiniętych, wskazuje się, że w warunkach globalizacji zasadnicza rola BIZ w rozwoju ekonomicznym nie zmienia się, pojawia się natomiast większa różnorodność ich typów, korzyści z nimi związanych i sposobów oddziaływania na gospodarkę kraju przyjmującego (Witkowska 1996). Doświadczenia gospodarcze pokazują, iż kraje o niskim poziomie napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych charakteryzują się rosnącym dystansem rozwojowym w stosunku do krajów, które zyskują dzięki tym inwestycjom dodatkowe możliwości rozwojowe poprzez wzrost produkcji, podnoszenie poziomu kwalifikacji pracowników, wzrost zatrudnienia, wnoszenie

postępu i stymulowanie w gospodarce, jak również pozwalają na utrwalanie tych tendencji (Lizińska 2012). W przypadku Polski podkreślane jest znaczenie napływu bezpośrednich inwestycji w procesie prywatyzacji polskiej gospodarki (Jaworek 2006; Karaszewski 2004).

Teoria IDP korzysta z elementów teorii eklektycznej w celu wyjaśnienia procesu przejścia przez następujące po sobie fazy rozwoju gospodarczego kraju (Lizińska 2012, 35). Zgodnie z teorią ścieżki inwestycyjno-rozwojowej rozwój gospodarczy wiąże się ze zmianami strukturalnymi, a zmiany te pociągają za sobą dynamiczne relacje pomiędzy charakterem, rodzajem i wielkością bezpośrednich inwestycji zagranicznych, które napływają do danego kraju i są podejmowane przez podmioty gospodarcze za granicą (Durán | Ubeda 2001).

Koncepcja ścieżki inwestycyjno-rozwojowej zakłada istnienie pięciu faz rozwoju gospodarczego kraju ściśle związanych ze stopniem internacjonalizacji przedsiębiorstw funkcjonujących na jego terenie. Podstawą podziału rozwoju gospodarczego kraju na ww. fazy są różne kombinacje poziomów PKB *per capita* i pozycji inwestycyjnej netto *per capita* (Dunning 1980; Dunning | Narula 1996; Duran | Ubeda 2001; Lizińska | Marks-Bielska 2014; Narula 1996; Narula | Guimon 2010). Poszczególne kraje przechodzą kolejne etapy rozwoju IDP w określonej konfiguracji NOI i PKB (rys. 1).

Rys. 1. Model przechodzenia kolejnych etapów ścieżki inwestycyjno-rozwojowej
Źródło: Lizińska (2012, 125) na podstawie Narula (1996, 22 i n.)

Zgodnie z koncepcją IDP w fazie I wskaźnik NOI przyjmuje ujemne wartości bliskie zeru i powoli ulega obniżeniu (Kłysik-Uryszek 2012). W fazie tej poziom rozwoju gospodarczego jest niski. Można ją określić jako wstępną (preindustrialną), właściwą dla najsłabiej rozwiniętych gospodarek, w przypadku których wartość PKB *per capita* jest niewielka (Lizińska 2012, 35-36). W fazie II wzrasta skala napływu BIZ, a wskaźnik NOI dynamicznie pogłębia ujemne wartości na skutek dużo wolniejszego wzrostu wartości BIZ podejmowanych za granicą (Kola | Kuzel 2007).

W fazie III następuje znaczny wzrost tempa odpływu BIZ, który przekracza wzrost napływu, a wartość wskaźnika NOI nadal jest ujemna, ale wzrasta ze względu na zmniejszanie się różnicy między poziomem napływu a odpływem BIZ (Kłysik-Uryszek 2012). Na trzecim etapie rozwoju gospodarczego kluczowego znaczenia dla rozwoju gospodarki nabierają innowacje, a gospodarka zbliża się do osiągnięcia wysokiego poziomu rozwoju i dojrzałości. NOI pozostaje ujemna, ale ulega zmniejszeniu różnica między wartością należności a zobowiązań z tytułu BIZ. Rozwój gospodarczy przyspiesza, co znajduje odwzorowanie w wyższej wartości PKB *per capita* (Dunning | Narula 1993).

W fazie IV skumulowana wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych odpływających z kraju rośnie szybciej niż wartość ich napływu. Ta faza charakteryzuje wysoko rozwinięte kraje, a wartość wskaźnika NOI wtedy jest dodatnia (Kłysik-Uryszek 2012). W ostatniej fazie – V wartość syntetycznego wskaźnika NOI początkowo ulega obniżeniu, lecz później utrzymuje się w okolicach zera. Jest to faza charakterystyczna dla krajów wysoko rozwiniętych. Państwa znajdujące się w tym stadium rozwoju w większym stopniu – niż w przypadku krajów fazy IV – bazują na wykorzystaniu zasobów wiedzy i mają większy udział sektorów najbardziej zaawansowanych technologicznie w strukturze gospodarki (Duran | Ubeda 2005).

W celu dokonania dokładniejszej identyfikacji momentu przechodzenia na kolejny etap IDP, szczególnie z fazy II do III, można posłużyć się dodatkowym wskaźnikiem – OPI (*outward FDI performance index*). W literaturze spotyka się dwa oznaczenia tego indeksu: OPI (Gorynia i in. 2010, 14) lub OND_i (UNCTAD). Jest to wskaźnik stosunku udziału BIZ danego kraju w światowych BIZ wobec udziału tego kraju w światowym PKB. Indeks odzwierciedla dwa zestawy czynników, które pośrednio wskazują, który kraj ma możliwość zbliżenia się do granicy fazy III ścieżki inwestycyjnej IDP. Wartość tego indeksu mniejsza niż 1 oznacza, że wartość udziału w światowych BIZ danego kraju jest mniejsza niż jego udział w światowym PKB (Lizińska 2012).

Narula i Guimon (2010) wskazują jednak, że w modelu należy zwrócić uwagę na dobór danych oraz ich agregację. Pierwszą nieścisłością jest brak standaryzacji miary przepływu BIZ. Dowolność używania danych w formie przepływów bądź skumulowanego stanu BIZ może prowadzić do rozbieżności wyników różnych badań oraz utrudnienia ich porównywalności. Wykorzystywanie tylko wskaźnika

NOIP opartego na wartościach odpływu i napływu BIZ do oceny zmian etapów IDP może budzić pewne wątpliwości, ponieważ nie uwzględnia wartości reinwestowanych zysków. Lepszym wskaźnikiem do oceny etapów IDP dla danego kraju jest ocena zmian wartości należności i zobowiązań z tytułu BIZ (Lizińska 2012). Zagadnienie poziomu rozwoju gospodarczego krajów w świetle teorii ścieżki inwestycyjno-rozwojowej Dunninga jest przedmiotem badań empirycznych wielu badaczy. Wśród czynników determinujących napływ kapitału zagranicznego w formie inwestycji bezpośrednich oraz trajektorię przechodzenia przez ścieżkę inwestycyjną IDP wskazuje się atrakcyjność inwestycyjną danego kraju (Kisiel | Graszewicz 2018).

2. Metodyka badań

Podstawowym wskaźnikiem wykorzystanym do identyfikacji stadium rozwoju kraju na gruncie ścieżki inwestycyjno-rozwojowej IDP (*Investment Development Path*) jest pozycja inwestycyjna netto NOIP (Lizińska 2012; Lizińska | Marks-Bielska 2014):

$$\text{NOIP} = \text{OFDI} - \text{IFDI}$$

gdzie:

NOIP (*net outward investment position*) – pozycja inwestycyjna netto *per capita*
OFDI (*outward foreign direct investments*) – poziom należności z tytułu BIZ *per capita*

IFDI (*inward foreign direct investments*) – poziom zobowiązań z tytułu BIZ *per capita*

Na potrzeby przeprowadzenia analizy zmian wartości wskaźnika NOIP *per capita* wykorzystano dane dotyczące bezpośrednich inwestycji zagranicznych na świecie publikowane przez UNCTAD w cyklicznych raportach *World Investment Report*. Prezentację danych dotyczących zmian wartości wskaźnika NOIP *per capita* poprzedzono analizą zmian stanu zobowiązań i należności z tytułu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w wybranych latach 1995-2020. Analizą objęto Polskę oraz wybrane największe kraje Europy Środkowo-Wschodniej: Bułgarię, Czechy, Rumunię, Słowację i Węgry. Na podstawie wyników tego etapu badań do pogłębionej analizy wybrano kraje, które charakteryzowały się w porównaniu z Polską największymi wartościami zobowiązań i należności z tytułu BIZ w 2020 r. Były to Węgry i Czechy. Pogłębiona analiza obejmowała zmiany wartości wskaźnika NOIP *per capita* oraz PKB *per capita* w latach 1995-2020. Zakres czasowy badań wynikał z dostępności i aktualności danych prezentowanych w statystykach międzynarodowych. Te dotyczące wartości PKB *per capita* (w cenach bieżących) pozyskano z Banku Światowego.

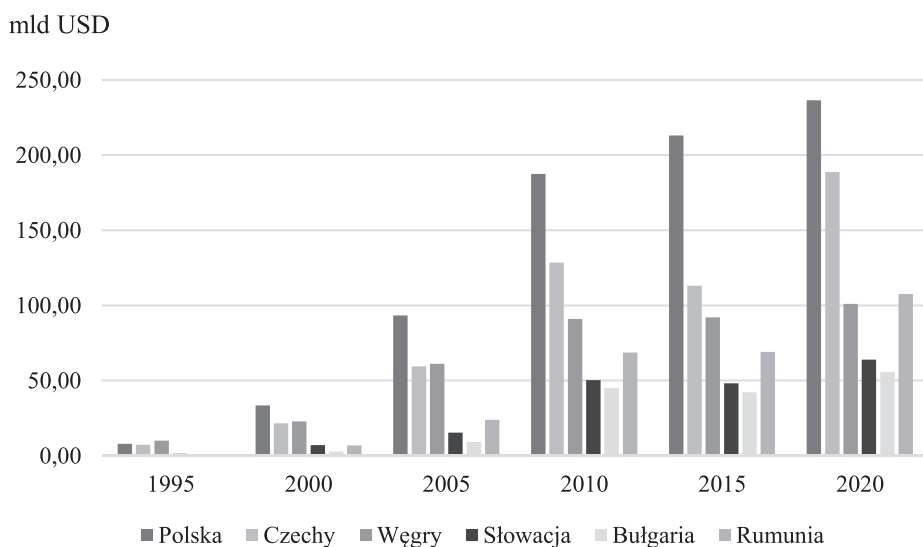
Na podstawie wzajemnego kształtowania się importu oraz eksportu BIZ zidentyfikowano ścieżkę przechodzenia do kolejnych etapów rozwoju gospodarczego badanych krajów. W przypadkach, gdy moment przejścia do kolejnej fazy nie był jednoznacznie możliwy do określenia przy wykorzystaniu wskaźnika NOIP, posłużono się pomocniczym wskaźnikiem OPI (*outward FDI performance index*):

$$\text{OPI} = \frac{\text{BIZ odpływające z kraju/światowe BIZ odpływające}}{\text{PKB kraju/PKB świata}}$$

Wskaźnik ten wyraża stosunek udziału krajowych BIZ w światowych przepływach do udziału kraju w światowym PKB. Wartości indeksu zbliżone bądź wyższe od 1 w danym okresie stanowią przesłankę do identyfikacji tego momentu jako czas przejścia do kolejnej fazy rozwoju na ścieżce IDP (Lizińska | Marks-Bielska 2014, 14).

3. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce i wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej

Analiza zmian wartości kapitału zagranicznego napływającego do wybranych krajów Europy Środkowo-Wschodniej wskazuje, że krajami, które w 2020 r. zdecydowanie dominowały pod względem stanu zobowiązań z tytułu BIZ, były Polska i Czechy (rys. 2). Można również zauważyć istotny wzrost wartości zobowiązań w przypadku Czech pomiędzy 2020 a 2015 r. Bezwzględne ujęcie wartości

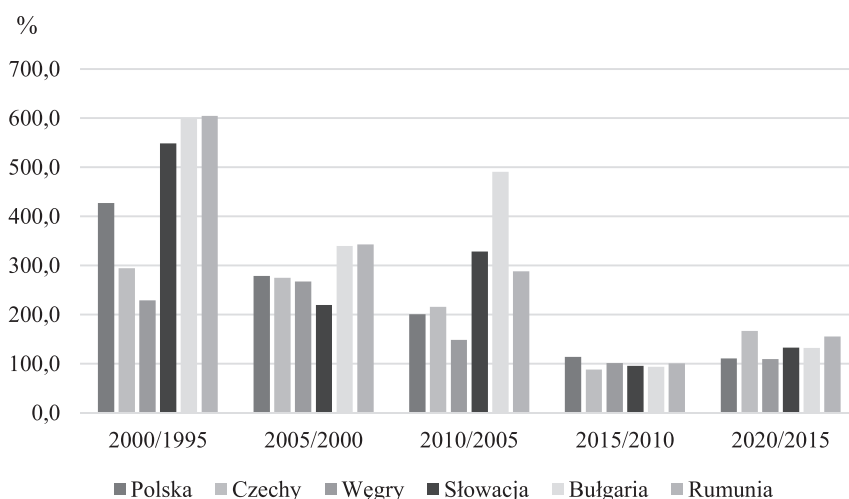

Rys. 2. Stan zobowiązań z tytułu BIZ w wybranych latach 1995-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *World Investment Report* (dane dla analizowanych lat)

napływu BIZ pozwala jedynie na podstawową identyfikację pozycji krajów pod kątem nasycenia gospodarek kapitałem zagranicznym. Takie ujęcie problemu nie uwzględnia potencjału poszczególnych gospodarek, jednak umożliwia diagnozę krajów, które przyjmują najwięcej inwestycji bezpośrednich.

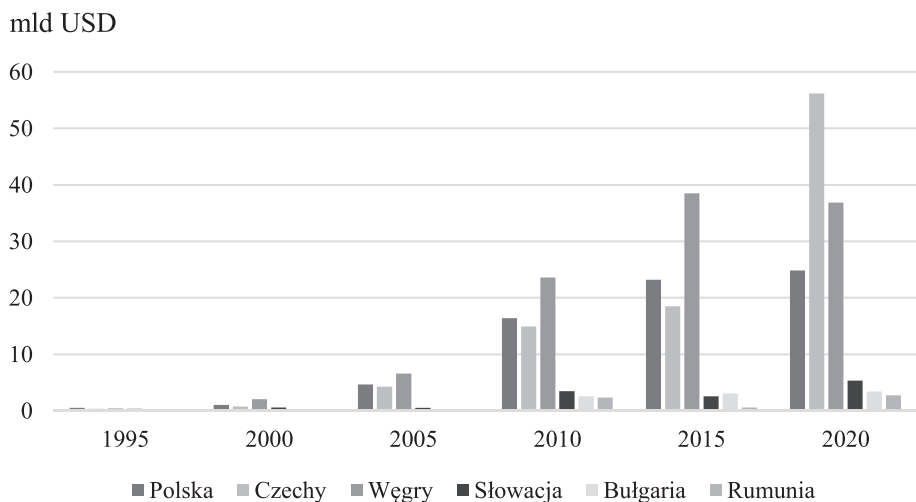
W wybranych do analizy okresach można zauważyć zdecydowanie różną dynamikę zmian wartości zobowiązań z tytułu BIZ. Średnio dla wszystkich krajów największą dynamiką wzrostu wartości zobowiązań charakteryzowały się lata 2000/1995, 2005/2000 oraz 2010/2005. Lata 2015/2010 oraz 2020/2015 to zdecydowanie niższe tempo wzrostu wartości zobowiązań z tytułu BIZ (rys. 3).

Rys. 3. Wskaźniki dynamiki stanu zobowiązań z tytułu BIZ w wybranych latach 1995-2020
Źródło: Opracowanie własne na podstawie *World Investment Report* (dane dla analizowanych lat)

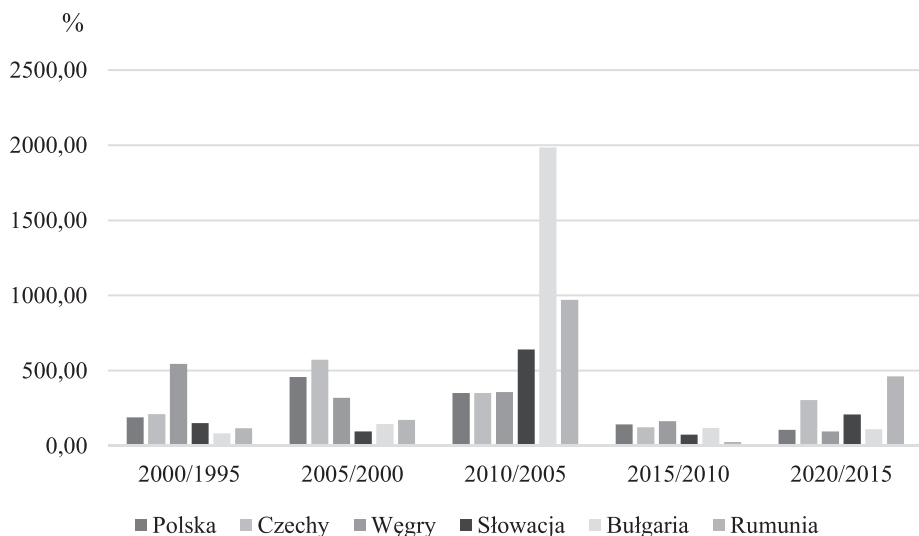
Jak wynika z założeń ścieżki inwestycyjno-rozwojowej, istotnym elementem pozwalającym charakteryzować kraje pod kątem BIZ jest również poziom aktywności przedsiębiorstw krajowych poza granicami. Ten etap charakterystyczny jest dla gospodarek, w których przedsiębiorstwa, posiadając i identyfikując przewagi (własnościowe, lokalizacyjne i wynikające z internalizacji), decydują się na rozpoczęcie działalności za granicą i mogą na nich efektywnie funkcjonować. Podstawową miarą pozwalającą identyfikować skalę podejmowanych bezpośrednich inwestycji zagranicznych przez rezydentów badanych krajów jest skumulowany stan należności z tytułu BIZ.

Z danych prezentowanych na rysunku 4 wynika, że zróżnicowanie skumulowanych wartości należności z tytułu BIZ dla poszczególnych krajów jest znaczne. W grupie krajów objętych analizą pod względem ww. wartości dominują Polska, Czechy oraz Węgry. Najwyższą dynamiką zmian wartości stanu należności określoną jako średnia dla wszystkich krajów charakteryzował się okres 2010/2005 (rys. 5).

Rys. 4. Stan należności z tytułu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w wybranych latach 1995-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych *World Investment Report* (dane dla analizowanych lat)

Rys. 5. Wskaźniki dynamiki stanu należności z tytułu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w wybranych latach 1995-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w raporcie UNCTAD *World Investment Report* (dane dla analizowanych lat)

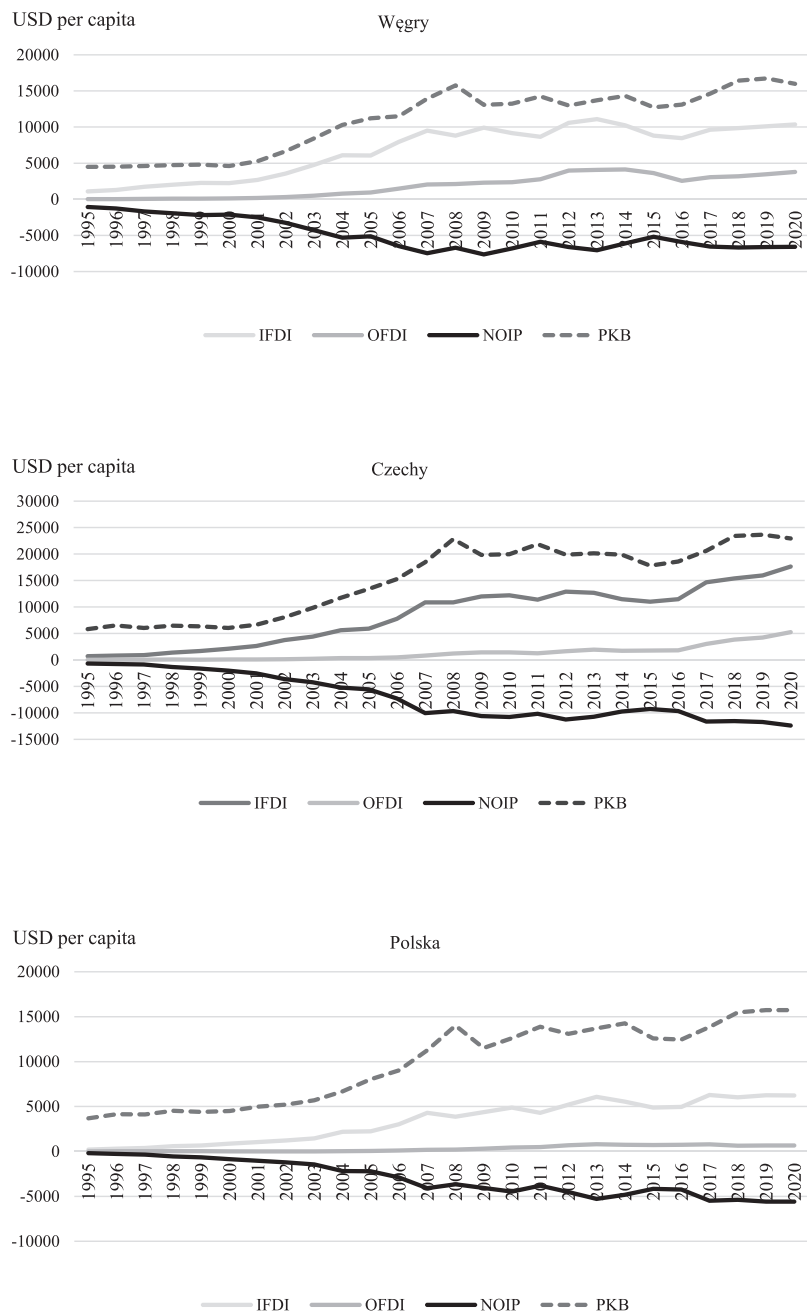
W latach 2000-1995 najwyższą dynamikę wzrostu odnotowano na Węgrzech. W latach 2005-2000 relatywnie wysoką dynamikę wzrostu wartości należności z tytułu BIZ można zauważyć w przypadku trzech krajów: Polski, Węgier i Czech, natomiast w kolejnym okresie analizy 2010-2005 najwyższą dynamiką wzrostu charakteryzowały się pozostałe kraje: Słowacja, Bułgaria i Rumunia. W kolejnych okresach 2015-2010 oraz 2020-2015 dynamika wzrostu stanu należności z tytułu BIZ nie była już tak wysoka jak w poprzednich okresach. Krajem, który znacznie wyróżnia się pod względem ww. wskaźnika, jest Rumunia w okresie 2020-2015.

4. Pozycja Polski, Czech i Węgier na ścieżce inwestycyjno-rozwojowej

Zgodnie z założeniami ścieżki inwestycyjno-rozwojowej, w celu porównania krajów pod względem kształtowania się wskaźnika inwestycji netto, posłużono się danymi względnymi (*per capita*). Na rysunku 6 przedstawiono stany zobowiązań (IFDI) i należności (OFDI) z tytułu BIZ oraz poziom inwestycji netto *per capita* (NOIP) dla wybranych krajów. We wszystkich przypadkach NOIP przybiera wartości ujemne, a więc poziom bezpośrednich inwestycji zagranicznych podejmowanych w tych krajach przekracza poziom inwestycji podejmowanych za granicą. W 1995 r. wartości strumieni BIZ w obie strony były niewielkie. Ze względu jednak na poziom ich napływu, który był większy – kraje te można zidentyfikować jako znajdujące się w fazie I rozwoju zgodnie z koncepcją IDP. Moment przejścia do kolejnych faz jest różny dla poszczególnych krajów. Wejście w fazę II rozwoju, według koncepcji IDP, powinien charakteryzować wzrost tempa napływu BIZ i, co za tym idzie, pogłębianie ujemnej wartości inwestycji netto. Poziom inwestycji podejmowanych za granicą w fazie II jest nadal niski. Okres trwania fazy I rozwoju wg ścieżki IDP jest różny dla poszczególnych krajów. W momencie, gdy poziom napływających BIZ zaczął rosnąć w szybszym niż poprzednio tempie, kraje zaczęły przechodzić do etapu II ścieżki IDP. W Czechach i Polsce za ten moment można uznać 1998 r., a na Węgrzech 1995 r.

Jednym z trudniejszych do identyfikacji okresów występujących w koncepcji IDP jest wyznaczenie momentu wchodzenia w etap III IDP. W celu ułatwienia ww. identyfikacji wykorzystywany jest wskaźnik OPI (*outward FDI performance index*). Indeks ten odzwierciedla dwa zestawy czynników, które pośrednio wskazują, który kraj ma możliwość zbliżenia się do fazy III na ścieżce inwestycyjno-rozwojowej.

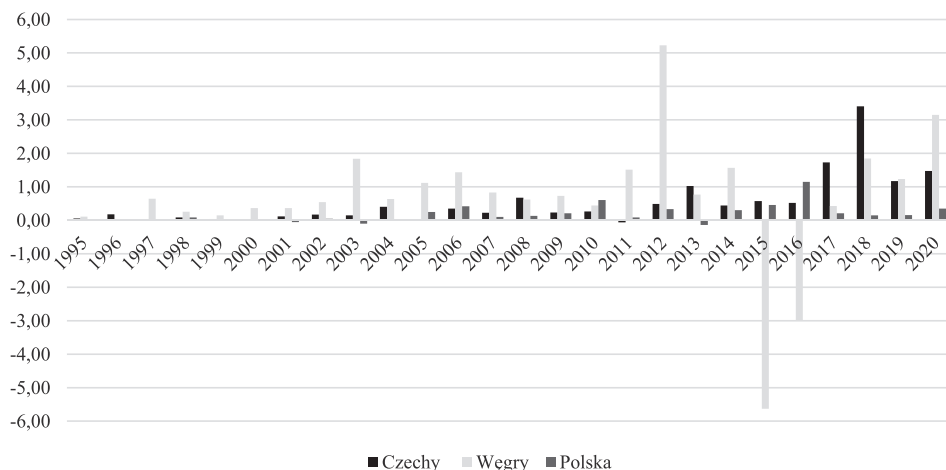
Wartości wskaźnika wyższe niż 1 oznaczają, że udział generowanych na zewnątrz BIZ danego kraju jest większy niż udział tego kraju w światowym PKB. Z punktu widzenia pozycjonowania na ścieżce IDP wartość indeksu danego kraju zbliżona lub wyższa od 1 oznacza, iż kraj jest bardziej gotowy, aby przejść na swojej trajektorii IDP na kolejny etap rozwoju i w tym przypadku osiągnąć poziom 3 (Lizińska | Marks-Bielska 2014, 14). Na Węgrzech wartość wskaźnika OPI powyżej 1

Rys. 6. NOIP oraz PKB per capita na Węgrzech, w Czechach i Polsce w latach 1995-2020 (USD)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych *World Investment Report*
(dane dla analizowanych lat)

osiągnięto po raz pierwszy w 2003 r. Jego ustabilizowanie na poziomie wyższym od 1 przypada na 2005 i 2006 r. Na ten okres przypada również przyspieszenie tempa wzrostu inwestycji bezpośrednich podejmowanych za granicą. Zgodnie z przyjętymi założeniami ścieżki inwestycyjno-rozwojowej za moment przejścia do fazy III można uznać 2005 r. (rys. 7), chociaż w kolejnych latach wartość tego wskaźnika ulegała bardzo wyraźnym zmianom.

Rys. 7. Wartość wskaźnik OPI na Węgrzech, w Czechach i Polsce w latach 1995-2020

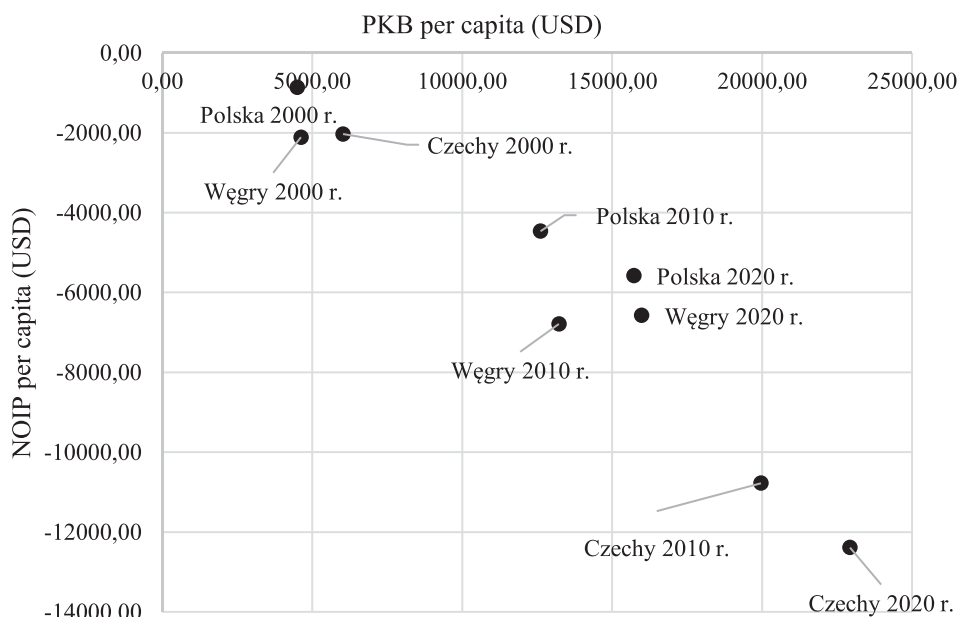
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UNCTADSTAT

(<https://unctadstat.unctad.org/>)

W przypadku Czech rozpoczęcie tego etapu można zauważyć w 2007 r. Od tego roku widoczny jest wzrost inwestycji bezpośrednich podejmowanych za granicą, który w kolejnych latach utrzymywał się na zbliżonym poziomie. Wartość wskaźnika NOIP zaczęła się stabilizować i przekroczyła 1 w 2013 r.

Polska charakteryzuje się niskimi wartościami wskaźnika OFDI i IFDI w relacji do liczby mieszkańców. Skala podejmowanych bezpośrednich inwestycji zagranicznych w stosunku do wcześniej omawianych krajów jest niska i może stanowić przeszkodę w precyzyjnym identyfikowaniu ścieżki IDP, szczególnie momentu przejścia z fazy II do III IDP. Ze względu na wzrastającą dynamikę odpływu BIZ w latach 2004-2013 oraz wzrost wartości wskaźnika OPI w latach 2004-2005 można przyjąć ten okres za początek wchodzenia w fazę III. Biorąc jednak pod uwagę najniższy w analizowanej grupie krajów poziom OFDI, w świetle przyjętych założeń ścieżki inwestycyjno-rozwojowej nie można jednoznacznie określić, iż Polska przeszła z fazy II do III IDP w tym okresie. Można jednak stwierdzić, że zbliżyła się do tego etapu ścieżki z początkiem 2004 r.

Na rysunku 8 przedstawiono kształtowanie się zmian wartości wskaźnika NOIP i PKB *per capita* dla badanych krajów w 2000, 2010 i 2020 r. Prezentacja ww. zmiennych w takim ujęciu pozwala w szerszy sposób spojrzeć na problematykę ich miejsca na ścieżce IDP w kontekście poziomu rozwoju. Można zauważyć, że kraje te w 2000 r. charakteryzowały się zbliżonymi wartościami wskaźnika NOIP i PKB *per capita*. W kolejnych okresach można jednak zauważyć zróżnicowane tempo zmian – zarówno w obszarze bezpośrednich inwestycji zagranicznych, jak i PKB. Krajem, który znacznie odbiegał już w 2010 r. pod względem wartości wskaźnika NOIP i PKB *per capita*, są Czechy. W kolejnym okresie – 2020 r. – dystans ten uległ jeszcze zwiększeniu.

Rys. 8. Poziom wskaźnika NOIP a wartość PKB *per capita* w latach: 2000, 2010 i 2020
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UNCTAD (*World Investment Report*)

W zależności od przyjętych założeń w dostępnych badaniach nad poruszaną tematyką czas przechodzenia krajów do kolejnych etapów rozwoju według koncepcji IDP jest różny. Również sam fakt osiągnięcia konkretnej fazy przez poszczególne kraje jest niejednorodny. Według Goryni i współautorów (2010, 13-14) Polska ze względu na rosnącą stopę wzrostu ujemnych wartości NOIP do 2006 r. nie osiągnęła jeszcze fazy III rozwoju IDP. W przypadku pozostałych krajów objętych badaniem, tj. Czech, Węgier, można mówić o osiągnięciu tego etapu. W podobnych okolicznościach Kola i Kuzel (2007, 183-185) wskazują 2004 r. za początek wchodzenia Polski do etapu III rozwoju. Według Stawickiej (2008) w 2006 r. Polska

znajdowała się na początku fazy III ścieżki IDP. W innym opracowaniu Gorynia i współautorzy (2019, 25-26) oraz Kuzel (2017) wskazują, że Polska osiągnęła etap III ścieżki IDP dopiero w 2013 r.

Podsumowanie

W krajach znajdujących się w okresie transformacji ustrojowo-gospodarczej przechodzenie przez pierwsze dwa etapy ścieżki inwestycyjno-rozwojowej IDP mogło dokonywać się stosunkowo szybko. Przechodzenie natomiast przez kolejne fazy może trwać dłużej, a tempo zmian będzie często coraz słabsze. Zasadnicze etapy podstawowych przemian w gospodarkach już się bowiem dokonały. Dotyczy to również okresu intensyfikacji przepływów bezpośrednich inwestycji zagranicznych związanej ze zniesieniem barier przepływu kapitału i wzrostem zaufania w okresie akcesji do Unii Europejskiej. Świadczy o tym m.in. znaczny spadek tempa zmian wartości zobowiązań z tytułu BIZ w ostatnich dwóch okresach 2020-2015 oraz 2015-2010.

W grupie krajów objętych analizą pod względem wartości zobowiązań i należności z tytułu BIZ dominują trzy kraje: Polska, Czechy i Węgry. W tej grupie w ujęciu *per capita* najwyższą wartością kapitału zagranicznego zainwestowanego w formie inwestycji bezpośrednich charakteryzowały się Czechy, następnie Węgry, natomiast w Polsce odnotowano najniższą wartość tego wskaźnika. Taką samą relację pomiędzy ww. krajami zanotowano również w przypadku stanu należności z tytułu BIZ.

Na podstawie przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że w przypadku Węgier i Czech identyfikacja przejścia do jednego z bardziej znaczących etapów na ścieżce inwestycyjno-rozwojowej, jakim jest etap III, nie sprawia trudności. Dyskusyjne jest natomiast zidentyfikowanie okresu, w którym Polska weszła w taki etap rozwoju. Wynika to m.in. z niskiego poziomu inwestycji bezpośrednich podejmowanych za granicą.

Bibliografia

- ADLER, M. | STEVENS, G. V. G. (1974), The trade effects of direct investment. In: Journal of Finance. 29 (2), 655-676.
- BOJAR, E. (2001), Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w obszarach słabo rozwiniętych. Warszawa.
- BUCKLEY, P. J. | CASTRO, F. B. (1998), The investment development path: The case of Portugal. In: Transnational Corporations. 7 (1), 1-15.
- DUNNING, J. H. (1980), Toward an Eclectic Theory of International Production: Some Empirical Tests. In: Journal of International Business Studies. 1, 9-31.
- DUNNING, J. H. (1981), Explaining the International Direct Investment Position of Countries: Towards a Dynamic or Development Approach. In: Weltwirtschaftliches Archiv. 117, 30-64.
- DUNNING, J. H. | NARULA, R. (1993), Transpacific foreign direct investment and the investment development path: the record assess. Maastricht.

- DUNNING, J. H. | NARULA, R. (1996), *Foreign Direct Investment and Governments: Catalysts for Economic Restructuring*. London – New York.
- DURÁN, J. J. | UBEDA, F. (2001), The Investment Development Path: A New Empirical Approach and Some Theoretical Issues. In: *Transnational Corporations*. 10 (2), 1-34.
- DURAN, J. J. | UBEDA, F. (2005), The investment Development Path of Newly Developed Countries. In: *International Journal of the Economics of Business*. 12 (1), 123-137.
- GORYNIA, M. | NOWAK, J. | TRĄPCZYŃSKI, P. et al. (2019), Ścieżka rozwoju inwestycji zagranicznych Polski – próba syntezy. W: *Optimum. Economics Studies*. 2 (96), 18-36.
- GORYNIA, M. | NOWAK, J. | WOLNIAK, R. (2010), Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe: The IDP Trajectories of Selected Countries. In: *Poznań University of Economics Review*. 1 (10), 5-26.
- GWIAZDA, A. (1998), *Globalizacja i regionalizacja gospodarki światowej*. Toruń.
- JAWOREK, M. (2006), *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w prywatyzacji polskiej gospodarki*. Toruń.
- KARASZEWSKI, W. (2004), *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Polska na tle świata*. Toruń.
- KISIEL, R. | GRASZKIEWICZ, K. (2018), Atrakcyjność inwestycyjna a napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych (na przykładzie wybranych krajów Europy Środkowo-Wschodniej). W: *Przegląd Wschodnioeuropejski*. 9 (1), 33-48.
- KŁYSIK-URYSZEK, A. (2012), Bezpośrednie inwestycje zagraniczne przedsiębiorstw działających w Polsce – wstępne wyniki badań. W: *Prace i Materiały Instytutu Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Gdańskiego*. 31, 631-643.
- KOJIMA, K. (2000), The „flying geese” model of Asian economic development: origin, theoretical extension, and regional policy implications. In: *Journal of Asian Economics*. 11 (4), 375-401.
- KOLA, M. | KUZEL, M. (2007), Bezpośrednie inwestycje zagraniczne polskich przedsiębiorstw na gruncie ścieżki inwestycyjno-rozwojowej. W: Karaszewski, W. (red.), *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w budowaniu potencjału konkurencyjności przedsiębiorstw i regionów*. Toruń, 171-202.
- KUZEL, M. (2017), The IDP: Evidence from Poland and other countries of the Visegrád group. In: *Journal of East-West Business*. 23 (1), 1-40.
- LIN, A. (1995), Trade effects of foreign direct investment. Evidence for Taiwan with Four ASEA Countries. In: *Weltwirtschaftliches Archiv*. 4, 737-747.
- LIZIŃSKA, W. (2012), *Klimat inwestycyjny jako czynnik bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce (studium na poziomie układów terytorialnych)*. Olsztyn.
- LIZIŃSKA, W. | MARKS-BIELSKA, R. (2014), *Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych a rozwój gospodarczy Polski*. W: *Ekonomista*. 5, 707-731.
- MĄCZYŃSKA, E. (1999), Bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Światowe i lokalne czynniki dynamizujące. W: *Ekonomista*. 1-2, 87-107.
- NARULA, B. (1996), *Multinational Investment and Economic Structure. Globalisation and Competitiveness*. Routledge, London – New York.
- NARULA, R. | GUIMON, J. (2010), The investment development path in a globalized world: implications for Eastern Europe. In: *Eastern Journal of European Studies*. 1 (2), 5-19.
- OZAWA, T. (1992), Foreign direct investment and economic development. In: *Transnational Corporations*. 1 (1), 27-54.
- PAKUŁSKA, T. | PONIATOWSKA-JAKSCH, M. (2004), *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Europie Środkowo-Wschodniej. Koncentracja kapitału zagranicznego w Polsce*. Warszawa.
- STAWICKA, M. (2008), *Rola bezpośrednich inwestycji zagranicznych w zmniejszaniu dysproporcji rozwojowych nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej*. W: *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*. 13, 295-305.
- The World Bank. United Nations Population Division (raporty opublikowane w latach 1996-2021).
- WITKOWSKA, J. (1996), *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Europie Środkowowschodniej: próba interpretacji na gruncie teorii bezpośrednich inwestycji zagranicznych i teorii integracji*. Łódź.
- World Investment Report. UNCTAD, Geneva (raporty opublikowane latach 1996-2021).